

De verpleegster van Auschwitz

Ellie Midwood bij Boekerij:

De violiste van Auschwitz

Licht in het duister

De vrouw die uit Auschwitz ontsnapte

Het verzet van de Witte Roos

De verpleegster van Auschwitz

Ellie Midwood

De verpleegster van Auschwitz

Orli werd gedwongen nazi-arts Josef Mengele te assisteren,
maar gaf haar verzetswerk niet op

Vertaald door Textcase

Eerste druk 2024
Zevende druk 2025

ISBN 978-90-492-0875-2

ISBN 978-94-023-2419-8 (e-book)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *I Have to Save Them*

Vertaling: Textcase

Omslagontwerp: DPS Design & Prepress Studio

Omslagbeeld concentratiekamp: © iStock / Szymon Kaczmarczyk

Omslagbeeld verpleegster: © DPS Design & Prepress Studio / Arcangel /
Shutterstock

Zetwerk: Textcase

First published in Great Britain in 2024 by Storyfire Ltd trading as
Bookouture

© 2024 Ellie Midwood

© 2024 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand,
of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst-
en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet
toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.

Voor de gezondheidswerkers – de genezers, de beschermers van leven.

Proloog

Sehnde, Duitsland, 1 januari 1962

Het sanatorium is vandaag opvallend rustig. Het enige geluid dat je hoort zijn je eigen voetstappen, gedempt door de dikke groene loper maar desalniettemin hoorbaar in deze onnatuurlijke rust op de eerste ochtend van het jaar. In de verpleegsterskamer dommelt de enige verpleegster van dienst nog steeds aan haar bureau, haar hoofd rust op haar gevouwen armen. De rest van de medische staf is tot morgen naar huis gegaan. Alleen jij spookt door de gangen van het sanatorium als een victoriaanse geest, tot in de eeuwigheid gedoemd om rond te dolen.

Je zou thuis moeten zijn bij Lotte. Maar in plaats daarvan liet je haar haar roes uitslapen en sloop je uit bed op de vroege nieuwjaarsochtend. De straten waren zo leeg en stil dat het bijna griezelig leek. Alleen de kleurrijke confetti en feesthoeden, verspreid als de veren van een exotische vogel, zinspeelden nog op de festiviteiten van daarvoor.

Gisteren beloofde je de echtgenoot van je patiënte, Eduard, dat je vandaag direct 's ochtends bij haar zou gaan kijken, ook al verzekerde hij je ervan dat het onnodig was, dat ze prima in orde zou zijn. Maar iets knaagde gedurende de hele avond en slapeloze nacht aan je en hier ben je nu, in je witte doktersjas en je klopt zachtjes op haar deur omdat je het gevoel hebt dat je haar dat schuldig bent, deze constante wake die je haar hebt opgedrongen ondanks haar vriendelijke verwijten en nog vriendelijkere protesten.

Omdat zij, zo'n twintig jaar geleden, zo waakzaam was voor de mensen in Auschwitz, en het brak haar uiteindelijk onherstelbaar. Voor jou en Eduard – haar lieve, toegewijde Eduard – bleef niets anders over dan de brokstukken op te rapen. Niet dat een van jullie dat erg vindt.

Je klopt zachtjes op haar deur maar je hoort niets dan stilte. Het maakt niet uit hoe ze er geestelijk aan toe is, ze let altijd op haar manieren en doet altijd de deur open, zelfs om tegen je te zeggen dat je haar alsjeblieft alleen moet laten omdat ze op dat moment eenvoudigweg niet genoeg energie heeft voor andere mensen. Je roept haar naam, luistert weer en deze keer houd je je adem in – ze heeft eerder geprobeerd zich van het leven te beroven, meer dan eens, en maakt er nu zelfs grapjes over door te zeggen dat ze net zo slecht is in sterven als in leven – en je draait zachtjes de deurkruk om, terwijl je al van het ergste uitgaat en toch nog bidt om een wonder.

Verdomme, Orli! Net zoals je hebt verwacht, ligt ze met haar gezicht naar beneden op het netjes opgemaakte bed, een zakdoek over de plek op het tapijt waar ze moet hebben overgegeven. Geen wonder, gezien het aantal lege pillenpotjes dat keurig op een rij op haar nachtkastje staat.

Met je hart bonzend in je keel draai je haar om en voel je haar hartslag, eerst bij haar pols en dan, nadat je niets voelt, in haar hals. Je denkt dat je iets voelt fibrilleren, net zo onregelmatig en zwak als de vleugels van een gewonde vlinder en bent blij dat er nog steeds een kans is. Ze is nog niet helemaal weg, je kunt haar terugbrengen, omdat je niet alleen haar psychiater bent maar ook een arts en beschermengel, net zoals zij ooit was voor al die mensen voor wie ze zorgde –

Maar dan zie je een klein briefje in haar andere hand. Je hart zinkt in je schoenen omdat je al weet wat erop zal staan en je overweegt net te doen alsof je het niet hebt gezien; haar eerst redden en dan omgaan met de gevolgen. Maar dat voelt te veel als verraad.

De tijd dringt maar je vouwt het briefje open en leest de woorden vol

vriendelijkheid en hartzeer. Ze bedankt je voor alles wat je voor haar hebt gedaan, maar het is nu tijd voor haar om te gaan en je moet haar niet beschuldigen en je moet haar niet proberen te redden. Ze maakte dezelfde vergissing in Auschwitz door sommigen te proberen te redden tegen hun wens in en daar heeft ze zich haar hele leven schuldig over gevoeld – en jij bent nog zo jong en hebt zo'n veelbelovende carrière voor je; ze zou nooit willen dat jou zoiets zou overkomen.

Zelfs in haar laatste ogenblikken denkend aan anderen. Je voelt een brok in je keel en verkreukelt het briefje in je hand. Je kunt haar nog steeds redden. Het probleem is, in tegenstelling tot in het begin, toen je net begonnen was met haar te behandelen, dat je nu niet denkt dat ze hiervan kan herstellen: het is haar verleden dat haar niet los wil laten. Ze mag de muren van Auschwitz dan wel hebben verlaten, maar de muren van Auschwitz hebben haar nooit verlaten. Ze hebben haar dag en nacht gevangengehouden, haar martelend met nachtmerries uit het verleden.

Je kunt haar nog redden.

Of je kunt haar vrijlaten.

Je houdt haar bleke hand vast en vraagt jezelf af wat zij zou hebben gedaan. Een paar seconden gaan voorbij en je weet het antwoord.

Auschwitz, maart 1942

Door de spleten tussen de houten planken van de veewagen drongen gouden lichtstralen in het duister. Allemaal staand, schouder aan schouder in deze ondraaglijke gespannen stilte, uren achter elkaar. Zwaaiend als één organisme als de trein een scherpe draai maakte. Iedere draai ging gepaard met het kreunen van hen die tegen de planken gedrukt werden, gevolgd door de stank van ontlasting die over de rand van de overvolle emmer in de hoek sloeg. Er was geen gordijn om de waardigheid van de mensen te bewaren tijdens het gebruik van de emmer. Vee, dat was wat ze waren geworden. Vlees voor de slacht en niets anders. Zweet en angst. De hele wagon stonk ernaar. Er was geen ontsnapping mogelijk uit deze rattental, geen mogelijkheid voor haar om in het verleden te gaan dwalen. Dat verleden dat er de oorzaak van was dat ze hier beland was.

Orli sloot haar ogen, om te proberen te achterhalen op welk moment haar leven de verkeerde richting was opgegaan en haar op het pad had gezet dat haar, zo leek het tenminste, rechtstreeks naar de krochten van de hel had gevoerd. Was het haar lidmaatschap van de jeugdbeweging van de Communistische Partij geweest? Of haar huwelijk met Fritz, dat nazi-zwijn met twee gezichten... Alhoewel, ter verdediging, toen ze met hem trouwde was hij ook lid van de communistische jeugdbeweging geweest. Met net zulke stralende ogen en zo idealistisch als zij was. Niemand had kunnen voorspellen dat hij zijn steun aan de vakbewegingen en

vrouwenemancipatie zou verwisselen voor een bruin SA-uniform en een bijpassende wapenstok. Niemand had kunnen voorspellen dat hij zijn vrouw en voormalige vrienden zou aangeven bij de nazi's voor een lidmaatschapspeldje van de NSDAP.

Gedurende het eerste jaar in de vrouwengevangenis van Ziegenhain had Orli zich nog steeds afgevraagd hoe die schooier van een echtgenoot van haar met zichzelf kon leven. Tegen de tijd dat ze, vier jaar later, naar Ravensbrück was getransporteerd, was ze helemaal gestopt om over hem na te denken. Ze had alleen maar een onverschillig 'hmm' gemompeld toen een van de kampopzichters haar had meegedeeld dat Friedrich-Wilhelm Reichert zich van haar had laten scheiden, en was verdergegaan met haar werk in de ziekenboeg van het kamp. Opggeruimd stond netjes, wat haar betrof.

Nu kon ze zich nauwelijks herinneren hoe zijn gezicht eruitzag. Met een ijzig gevoel van desinteresse vroeg Orli zich af of ze hem überhaupt nog zou herkennen als ze hem terugzag.

Hoe idioot zou het zijn als hij nog een keer van uniform was gewisseld, alleen deze keer van een bruin SA- naar een grijsgroen ss-Totenkopfuniform en haar zou ontmoeten op het perron van welk nieuw kamp het ook was waar ze naartoe waren gestuurd.

Orli zwaaide heen en weer toen de veewagen dreunend tot stilstand kwam. Even gebeurde er niets anders dan panisch gehol, heen en weer, en zo nu en dan geschreeuw en het knallen van een zweep. Uiteindelijk, met een knal, werd de deur ontgrendeld en opengeduwde door een aantal vieze handen. Half verblind en gedesoriënteerd stommelde ze met zwakke en wankelende benen uit de veewagen.

Uit het nabijgelegen bos kwam de mist van maart in dikke golven aanrollen. Alsof het geesten waren, verschenen gevangenen in gestreepte uniformen en werden daarna weer door de mist verzwolgen. Overal om Orli heen was de lucht vol van de stank van dood en verrotting. Onder de

waakzame ogen van ss-superieuren begonnen in het zwart geklede kapo's de nieuw aangekomenen vooruit te drijven met hun wapenstokken en hun bevelen toe te schreeuwen in hun eigen talen. Het was een Babylon uit de hel en het deed Ravensbrück daarmee vergeleken op een zomerkamp lijken. Orli's hart zonk in haar schoenen toen ze zich realiseerde dat haar grootste angst uitgekomen was. Ze was naar Auschwitz getransporteerd.

In Ravensbrück had ze verhalen gehoord over het beruchte kamp. ss-bewakers hadden ze gebruikt als methode om 'het moreel' te verhogen wanneer de gevangenen er niet in waren geslaagd om de productiequota te halen. 'Blijf maar lekker lui, schorem. Dan zul je zien hoe snel we je op een trein naar Auschwitz zetten, waar ze je goed zullen kunnen gebruiken, als brandhout voor de oven.'

Orli had nooit veel aandacht aan zulke bedreigingen besteed. De ss had werkkrachten nodig, geen lijken. Maar nu, terwijl ze rook op zag stijgen uit een schoorsteen die net zichtbaar was vanaf het spoor en vette, vies ruikende as haar vingers vervuilde, voelde ze hoe een koude oerangst aan haar bleef kleven als pleisterkalk.

Zou het niet ironisch zijn als de dreigementen over de ovens echt bleken te zijn, dacht Orli en ze voelde een brok angst in haar keel. Zo veel jaren in en uit gevangenissen en kampen. Zo veel jaren had ze het allemaal gezien en hier stond ze, trillend van angst, samen met onschuldige Joden die nog steeds in hun burgerkleding liepen. Een geharde crimineel, die de staat geweigerd had vrij te laten nadat ze haar veroordeling van vier jaar had uitgezeten en die naar Ravensbrück was getransporteerd in het kader van beschermende bewaring omdat ze veel te gevaarlijk was, veel te ver heen om te rehabiliteren.

Een geharde crimineel, barst maar...

Terwijl ze de voorkant van de rij naderde, kon Orli een groot gebouw zien met een bord boven de ingang waarop DESINFESTATIONSANLAGE stond geschreven. Haar hart zonk nog dieper weg, terwijl haar benen bijna

weigerden vooruit te lopen. Het was veel te dicht bij de rokende schoorsteen. Veel te echt, met zijn rode stenen die naar de dood stonken; Orli kon zweren dat ze daarnaar roken.

Maar er was geen tijd om te aarzelen, omdat ze het gebouw werd ingeduwde. Een groep ss'ers blafte bevelen naar de nieuw aangekomenen en beval hun zich uit te kleden en hun kleren aan het *Sonderkommando* te geven. Met stijve vingers probeerde Orli haar gestreepte jurk uit te trekken, die ze in Ravensbrück had gekregen, plotseling smachtend naar dat comfort, zelfs terugverlangend naar het oord dat haar die jurk gegeven had. Het was een thuis ver van huis geworden. Ze had daar vrienden. Hier was alles vreemd. Vreemd en overal bedreigend, met onbekende gezichten, onbekende barakken, onbekende regels om te overleven. Een dodenkamp, geen gevangenkamp, niet meer.

Meer barse bevelen. Meer koude wapenstokken duwden in ruggen bezweet van pure doodsangst. Het duurde niet lang voordat ze een grote ruimte in werden gedreven, waar pijpen langs de wanden liepen. Even was er niets anders dan een dikke en bijna tastbare stilte. Orli zou hebben kunnen zweren dat ze het met een mes zou kunnen doorsnijden. Toen rommelde het in de pijpen, een oeroud beest dat door het metaal kroop, grauwend met dreigende keelgeluiden, terwijl hij dicht- en dichterbij gleed. Een scherpe lucht van ammoniak kroop in Orli's neusvleugels, waardoor ze opkrulden als die van een in de hoek gedreven beest.

In hun ongecontroleerde doodsangst verloren sommige vrouwen de controle over hun blaas. Ze moesten ook de geruchten over gaskamers hebben gehoord en de grappen over ovenbrandstof. Degenen die dat niet hadden gehoord, leken meer bezorgd over het bewaren van hun deugdzzaamheid in plaats van te bevriezen van angst in wat gemakkelijk de laatste seconden van hun leven zouden kunnen zijn.

Maar plotseling, na veel gerommel, begonnen de pijpen in alle richtingen water te sproeien en doorweekten hen van top tot teen. Orli hapte

naar lucht toen het koude water over haar heen spoelde en haar oncontroleerbaar deed klappertanden. Maar het was tenminste alleen maar water. Geen gas, waarmee de bewakers van Ravensbrück hen hadden getreiterd. Terwijl het water in straaltes over haar vuile huid stroomde, hapte Orli diep naar adem, sloot haar ogen en ontspande haar vuisten in een overweldigende opluchting.

Toen ging het naar een andere ruimte. Ze werden opgedreven in een tempo dat nadenken verhinderde en hen alleen orders deed opvolgen die hun werden toegebluft door de ss en hun ondergeschikten. Orli zag een vat vol heldergroen desinfectiemiddel dat verdacht veel op een zuur leek dat iemand het vel van zijn botten kon branden. Het moest net zo eng geleken hebben voor het eerste meisje in de rij, want ze plantte haar voeten stevig op de grond en weigerde te bewegen, zelfs toen een ss'er zijn geweer voor haar gezicht hield. Er waren twee Sonderkommando-gevangenen nodig om haar vast te grijpen en haar hoofd in het vat te duwen, terwijl ze bleef vechten voor haar leven. Na tien lange seconden trokken ze haar hoofd eruit. Sputterend en hoestend, maar heel erg levend en ongedeerd.

Toen het haar beurt was, probeerde Orli haar adem in te houden en haar ogen dicht te knijpen terwijl de hand van een Sonderkommando haar hoofd erin duwde, maar ze kwam toch half verblind, hoestend en naar adem happend uit de vloeistof waar nog zoveel anderen hun hoofd in zouden dopen die dag.

‘Bevalt jullie *mikwa*, mijn Joodse prinsesjes?’ brulde een van de kapo’s lachend terwijl hij een meisje van amper zestien in het groene slijk onderduwde.

Orli veegde haar gezicht af en draaide zich om.

In beklagenswaardige, naakte rijen volgde nog een mars. Deze keer naar een soort warenhuis, waar twee gevangenen kleren en ondergoed naar hen smeten, zo te zien zonder enige volgorde of bedoeling. Orli’s jurk was gestreept en drie maten te groot. Andere meisjes bekeken hun shirt met

onverhulde, angstige verbazing. Kakigroen, met hoge boorden, overduidelijk van militaire afkomst, maar niet Duits, dat was zeker. Naast Orli stak een vrouw een vinger door een gat in haar nieuwe uitdossing. Orli viel een vage bruine kleur op die om het gat heen zat, maar zei niets toen de vrouw voorzichtig vroeg wat het was.

‘Nagellak, zeker,’ antwoordde de gevangene die de uniformen verstrekte, grinnikend als een jakhals. ‘De Sovjet-variant.’

De vrouw was Joods, een burger. Ze knikte verbaasd, maar een beetje gekalmeerd en liep verder langs de rij.

Orli keek boos naar de gevangene, maar hij haalde alleen zijn schouders op, lachte zelfs breder en maakte een zwaaiende beweging met zijn hand.

‘Naar het fotoatelier, mevrouw.’

Weer een andere barak. Deze keer met tafels en rijen archiefkasten. Bebrilde gevangenen schreven en typten nauwkeurig terwijl de enige ss-opzichter rookte, op een van de bureaus zat en zijn benen in glimmende zwarte kaplaarzen licht op en neer liet zwaaien op de muziek die uit de radio schalde.

Een gevangene-functionaris zocht naar haar naam en veroordeling in de lijst die blijkbaar meegekomen was met de trein waarmee Orli getransporteerd was. ‘Aurelia Reichert. Politiek.’ Hij knikte: ‘Nummer 502.’

Een andere gevangene duwde meteen een wit stuk stof met daarop een naar beneden gerichte rode driehoek met in zwart 502 tegen Orli’s borst. ‘Naai het erop als je hier weggaat.’

Daarna een stoel, een metalen pijp die uit de muur stak. Een gevangene-fotograaf duwde haar hoofd tegen de platte achterkant.

‘Gezicht naar de muur. Hoofddoek af.’

Een flits.

‘Kijk me aan.’

Nog een flits.

Een jong meisje, nummer 503, bekeek het witte stuk stof in haar handen

vol verbazing. Ze had grote ogen met lange fluwelen wimpers, die haar de uitdrukking gaven van een onschuldige ree, bang zonder haar moeder en alleen in een bos vol roofdieren. Zo teer en zo gemakkelijk te verscheuren. En toch, terwijl Orli toekeek, benaderde ze het roofdier in zijn ss-uniform, simpelweg omdat ze te onschuldig was om beter te weten dan hulp te zoeken waar alleen dood kon worden gevonden. ‘Waar moet ik spullen halen om te kunnen naaien?’

Zonder de sigaret uit zijn hand te halen, sloeg de ss'er haar met de rug van zijn hand zo hard, dat ze tegen het tegenoverliggende bureau sloeg, waardoor een nette stapel papieren die erop lag, door de lucht vloog. Terwijl ze op de grond zakte, met verwilderde ogen op de geüniformeerde man gericht en haar hand tegen haar gebroken lippen, raapte een gevangene-functionaris in grote haast de papieren van de grond op.

‘Hoofddoek om, kijk twee kwart naar de zijkant. Lach.’

Orli volgde de instructies zonder een woord te zeggen.

Buiten de barak bleef ze staan. Toen nummer 503 tevoorschijn kwam, nog steeds te verbijsterd om te spreken, trok ze haar opzij.

‘In een kamp, en helemaal in dit kamp, vraag je nooit iets aan de ss. Je mag blij zijn dat hij je niet heeft doodgeschoten.’

Terwijl ze naar de barakken liepen, volgde 503 haar als een schaduw op haar lange slanke benen. Ze bleef bij haar, zelfs toen ze de twee verdiepingen hoge barak naderden, die overweldigend stonk naar oude urine en uitwerpselen.

De stapelbedden waren driehoog en hadden nauwelijks voldoende ruimte om rechtop op te zitten. Orli vond een plek op het bovenste bed en klom omhoog terwijl haar spieren pijn deden en haar maag leeg was. Stilletjes, in elkaar gedoken als een zielige puppy, klom 503 haar na en nestelde zich naast Orli's benen.

‘Hoe heet je?’ vroeg Orli na een paar minuten stilte.

‘Miriam.’

‘Ik heet Orli.’

Terwijl ze daar lag en naar het plafond staarde, realiseerde Orli zich dat ze in een waanzinnige wereld was beland. Een wereld waarin een mensenleven geen waarde had, waar wreedheid de norm was en waar de dood een constante metgezel was. Ze wist dat ze zou moeten vechten om te overleven en zich aan haar menselijkheid moest vastklampen te midden van totale wreedheid.

Orli sloot haar ogen, terwijl haar geest de gebeurtenissen van de afgelopen dagen afdraaide. Ze was weggerukt uit de wereld die ze de laatste vier jaar had gekend. Ze was in een nachtmerrie beland. Een plaats waar de enige zekerheid lijden was. Waarom nu? Was ze werkelijk zo’n gevaar geworden voor de autoriteiten van Ravensbrück? Het klopte, ze hadden een soort kliek gevormd. Zij en andere politieke gevangenen. Maar het was niets meer geweest dan gewone vriendschap. Ze hielden zich met hun eigen zaken bezig in de ziekenboeg en pleegden geen verzet tegen de autoriteiten. Het waren de Sovjet-vrouwen van het Rode Leger die inderdaad een doorn in het oog van de ss-bewakers waren. Zij waren het die trots marcheerden in militaire formatie, heen en terug naar hun werkzaamheden, en hun opstandige liederen zongen en onderling Russisch spraken, zelfs nadat ze meerdere malen met een zweep waren geslagen omdat ze geen Duits spraken. Maar zij waren niet overgeplaatst. Zij, Orli, wel.

‘Loop allemaal naar de hel,’ mompelde Orli en ze veegde met haar handen over haar gezicht.

Ze was volkomen uitgeput maar weigerde om op te geven. Ze wilden dat ze ging liggen en sterven? Pech gehad. Ze zou blijven vechten met alles wat ze in zich had. Ze zou vasthouden aan hoop, hoe klein ook, en ze zou vasthouden aan haar menselijkheid, hoe hard ze ook zouden proberen om die van haar af te nemen.

Terwijl ze in slaap dommelde, wist Orli dat de weg voor haar lang

en verraderlijk zou zijn. Maar ze wist ook dat ze niet alleen was. Dat er anderen als zichzelf waren, vechtend om te overleven. Ze moest ze alleen zien te vinden. En ze zwoer zichzelf dat ze, op de een of andere manier, levend uit deze hel zou komen.

Orli was nooit opgeleid tot verpleegster, laat staan als dokter. Maar dat deed er weinig toe voor de ss in Ravensbrück, waar ze bij de ziekenboeg was ingedeeld met dezelfde onverschilligheid waarmee ze andere gevangenen tot andere werkzaamheden dwongen. Toen ze had geprobeerd uit te leggen dat ze geen kwalificaties had, was ze in haar gezicht geslagen en dat was het einde van de discussie geweest. Dat was alles wat ze had meegenomen naar Auschwitz: weten wanneer ze haar mond moest houden tegen autoriteiten en haar ‘medische diploma’ van Ravensbrück. Twee jaar verblijf, een gunst van het Derde Rijk.

Misschien was dat de reden waarom ze naar voren stapte toen een gevangene met een verwilderde blik en een schorre stem vroeg of er iemand met medische ervaring was. Misschien dat, of omdat het alternatief een bouwploeg was die buiten een tweede concentratiekamp bouwde en Orli wist uit ervaring dat dan de levensverwachting in het beste geval een maand was.

Ze sprak weinig. Dat had ze nooit gedaan. Veel geobserveerd, veel in zich opgenomen, net zoals ze deed tijdens haar eerste appel hier in Auschwitz. Eén oor gericht op de *Blockälteste* – hun blokleider – die hun nummers riep en het andere aandachtig luisterend naar het bonken net buiten de grenzen van het kamp, tegenover de ingang en de spoorrails.

Terwijl ze onder de koepel van de zware grijze hemel stonden, onbeheersbaar rillend in hun dunne jurken, dwaalde Orli's blik over de *Appellplatz*. Elk blok was twee verdiepingen hoog en werd vooral omringd door mannen. Hun nummers liepen in de duizenden, terwijl haar nummer 502

was. Hun vrouwentransport moest een van de eerste zijn geweest, zo niet het eerste. Maar er was niet genoeg ruimte. Orli wist zeker dat ze moesten uitbreiden.

Het was op dat moment dat een opgejaagde geneeskundige naar voren stapte en Orli's innerlijke monoloog onderbrak.

‘Iemand met een medisch diploma?’

De vrouwen keken elkaar aan, maar niemand deed een stap naar voren. Ze waren veroordeelde misdadigers, prostituees of beschermd opgevoede Joodse vrouwen, die opgeleid waren om huisvrouw te worden in plaats van arbeiders. Er zaten geen verpleegsters tussen.

Orli bekeek de man in zijn gestreepte uniform met witte armband met medelijden, keek nog eens naar de achterzijde van het kamp waar het geluid van sloophamers luid in de frisse ochtend klonk en duwde zich naar voren tussen de rijen vrouwen door.

‘Twee jaar ziekenboegervaring, *Herr Doktor*. KL Ravensbrück.’

Hij stelde geen verdere vragen en knikte alleen, overduidelijk opgelucht, richting Orli's blokoudste en keek naar de ss'er die de leiding over toewijzing van werk had. Een soort zwijgend overleg vond plaats tussen de twee mannen. Gedurende die tijd schuifelde de gevangene nerveus heen en weer en keek smekend met zijn roodomrande ogen naar de ss'er. De enige reden waarom gevangenen gevraagd werden om een dergelijke bevoorrechte positie te vervullen, was omdat er iemand vervangen moest worden. Iemand was niet langer onder de levenden en dat was zeker niet door een natuurlijke oorzaak.

Als antwoord kromp de ss'er in elkaar en wees naar Orli's jurk als teken van haar geslacht. Vrouwen waren niet toegestaan in mannenverblijven. Orli wist dit uit eigen ervaring als 'geharde crimineel'. En toch, de omstandigheden moesten ernstig zijn op de ziekenboeg van de gevangenen, want de ss-opzichter schudde zijn hoofd maar gaf uiteindelijk wel toestemming.

Orli vroeg zich af of hij degene was die de vorige arts-assistent had doodgeschoten of hem naar de gaskamers had gestuurd en nu met de gevolgen geconfronteerd werd. Hij had de uitstraling van iemand die gemakkelijk en zonder genade doodde en 's nachts sliep als een baby zonder een greintje spijt in zijn verrotte ziel.

Zodra de ss'er hen wegwuifde, holde Orli naar de Auschwitz-arts, onder tussen hopend dat ze haar kampschoenen, die twee maten te groot waren, niet zou verliezen. Mannenschoenen, nog een bewijs voor haar theorie dat er hiervoor geen vrouwen waren vastgehouden.

De ziekenboeg was een klein, overbevolkt gebouwtje dat op de hoek van het kamp stond. Op het eerste gezicht niet te onderscheiden van de andere stenen kampbarakken, maar met een houten kar ernaast geparkeerd. Zelfs als het de arts was opgevallen dat Orli's ogen op de kar bleven rusten, dan maakte hij er geen opmerking over. Dat hoefde hij ook niet. Orli had genoeg tijd in Ravensbrück doorgebracht om een lijkenkar te herkennen als ze er een tegenkwam.

Vragen brandden in Orli's hart. *Hoe hoog is het sterftecijfer? Hoeveel dagen hebben de patiënten om vooruitgang te tonen voordat de ss hun namen doorstreept? Is het een echte ziekenboeg of meer een 'konijnenboerderij'?* Ze wist dat ze haar mond moest houden. In een nieuw kamp was het van het aller-grootste belang om je zo goed mogelijk te gedragen als je het langer dan een maand wilde volhouden.

In de ziekenboeg hing de stank van ziekte en dood zwaar in de lucht. De muren waren bedekt met rijen bedden, elk bezet met een zieke of gewonde man. Orli kon zien dat veel van hen broodmager waren en dat hun botten door hun huid zichtbaar waren. Sommigen waren bedekt met blauwe plekken en sneeën, terwijl anderen diepe geïnfecteerde wonden hadden waar pus uit druppelde.

Bij het binnenkomen van de dokter strekten velen hun handen uit en smeekten in stilte. Hij liet ze zijn gevangenenuniform strelen, maar bleef

doorlopen met zijn ogen recht vooruit gericht en zijn mond vertrokken in een dunne lijn, die verhinderde dat hij van wanhoop zou schreeuwen. Tenminste, dat was de indruk van Orli.

‘Dit is de medicijnkast,’ zei hij en hij trok een dun gordijntje opzij bij de muur. Er stond een klein houten ladekastje achter met een rood kruis in het midden geschilderd. Alleen de onderste la was gevuld met een paar medicijnen. Orli telde een paar potten aspirine, precies negen rollen verband en twee flessen met jodiumtinctuur.

‘Geen alcohol?’ vroeg ze, haar stem nauwelijks meer dan gefluister.

‘Er was een fles, maar een of andere sukkel verkocht die voor twee stukken brood.’ De arts bekeek de ladekast door zijn bril.

‘Iemand van de patiënten?’

‘Patiënten?’ De dokter snoof zachtjes. ‘Nee, kijk eens naar hen. Ze zijn niet in staat om ook maar iets te verhandelen. Mijn vorige assistent.’

‘Hij zal het wel niet nog een keer doen, nietwaar?’

‘De kapo’s hebben zijn schedel ingeslagen, dus ik denk het niet. En alsjeblieft, doe nooit zoiets doms.’ Hij liet zijn hoofd een beetje zakken. ‘Getraind personeel vinden is hier een hopeloze zaak. Ik zou het waarderen als je me de moeite bespaarde.’

Orli begreep dat haar eerdere veronderstellingen correct waren. De reden dat zij het geluk had om vanmorgen uitgekozen te worden voor de ziekenboeg, was dat iemand was gestorven wiens plaats ze moest innemen. De grimmige realiteit van Auschwitz keek haar recht in de ogen.

‘Maakt u zich geen zorgen, dokter, ik houd mijn schedel graag heel.’

Terwijl de dag voortschreed, volgde Orli de dokter als een schaduw. Ze absorbeerde, leerde en luisterde naar de lijst instructies die hij met zijn permanent uitgeputte stem oplepelde. Het werd snel duidelijk dat de

ziekenboek in Auschwitz verschild met die in Ravensbrück. In plaats van vrouwen waren het mannen die haar met nauwelijks verhuld wantrouwen of schaamte bekeken. In plaats van schurft waren het gebroken botten en wonden door het slaan van een zweep die alleen de ss bezat. De arts kon weinig meer doen dan wonden met water schoonmaken, jodium toedienen en hun adviseren om te rusten. Of ze zouden genezen of geïnfecteerd raakten, dat bleef giswerk.

‘De ss-Doktor komt iedere ochtend en avond voor inspectie,’ vertelde de arts Orli terwijl hij de mannen behandelde. ‘Het is jouw taak om hem nauwgezet te volgen en nummers te noteren als ik er niet ben. Er zijn drie kolommen. Een voor de ontslagenen, een voor hen die hier blijven en een voor de moeilijke gevallen.’

Als Orli niet zelf een kampveteraan was geweest, zou ze de kleine verandering in de stem van de arts niet hebben gehoord.

‘Die ziet Herr Doktor zelf,’ ging hij verder. ‘In een andere kamer. Ordonnansen dragen degenen die niet in staat zijn om te lopen.’

Orli knikte en vroeg niet verder.

De gevangene, wiens billen de arts momenteel verzorgde – helemaal paars met felrode vlekken van vlees dat geslagen was tot de hand van de kapo moe werd – gniffelde een beetje. ‘Sinds wanneer ben je zo onmogelijk formeel geworden, Mark? Moeilijk, mijn reet! Niet in staat te lopen, niet in staat te werken. Fenol in het hart en op naar het crematorium gaan ze op een kar die door twee vrolijke pony’s wordt getrokken.’ Zichzelf omdraaiend om Orli beter te kunnen zien, wees hij met een smoezelige vinger naar zijn borst, op geen enkele manier verlegen doordat hij naakt was. ‘Eén van de pony’s.’

‘Het is niet voor haar dat ik zo “onmogelijk formeel” doe, jij achterlijke ezel,’ siste de arts geïrriteerd. ‘Ik heb naast jou nog andere patiënten, weet je. En ik zou hen niet graag onrustig zien.’

De man die de kar trok, haalde zijn schouders op. ‘Ze weten waar ze zijn. Zij zien de rook net zo goed als wij.’

‘Ga zo door en ik zorg er persoonlijk voor dat je in de derde categorie belandt voor de avondinspectie.’

‘Ha, dat kun je niet doen, Herr Doktor,’ lachte de kartrekker, terwijl hij aan zijn uniform trok. ‘Ik ben een politieke gevangene, net als jij. Het is tegen hun rassenvoorschriften om hun eigen soort te vermoorden.’

‘Hoe kan jij dat weten? Heb jij die wetten geschreven?’ mopperde de dokter.

‘Ik lees de kranten.’

‘Intellectueel zonder broek aan je kont.’

‘Kijk naar jezelf.’

Het ene moment stond Orli te grinniken en te luisteren naar meer van dat soort opmerkingen, het volgende moment kwam er een werkploeg aan en bracht een collega binnen, die geplet was door een machine of geslagen was door meedogenloze kapo's. Het eerste slachtoffer werd gevolgd door een vloedgolf van anderen en dreigde hun kleine ziekenboeg te overwel-digen. Plotseling was het hospitaal een inferno van gillen, gejammer en smeekbedes. Een kakofonie vol horror bijgestaan door een kamporkest dat buiten een blazersmars speelde. Orli's benen en armen hingen slap naar beneden.

‘Sorry, meisje,’ zei Mark, terwijl hij zijn armen in een wanhopig gebaar ophief, wijzend op de zee van mensen. Hij had een collega-arts nodig, geen student. ‘Je staat er alleen voor.’

Overspoeld door een golf van paniek draaide Orli zich om naar de dichtstbijzijnde man. Hij zat op de vloer, zijn gezicht was krijtwit terwijl hij zijn schouder vasthield.

‘Wat is er gebeurd?’ vroeg Orli, nu volledig zakelijk. Ze zou dit later verwerken, als ze terug was in de barak.

‘Ik hoor bij de timmerafdeling. We droegen een houtblok, mijn maat en ik,’ hijgde hij. ‘Het was veel te zwaar voor hem. Zijn benen begaven het en zijn borst werd onmiddellijk verpletterd. Toen ik eronderuit kroop,